

IN MEMORIAM

REHÁK LÁSZLÓ (1922–1994)

Vajdaság és a vajdasági magyarság egyik legjelentősebb és legnagyobb formátumú háború utáni politikusa távozott Rehák Lászlóval az élők sorából. Még sírjánál állva lehetetlen megnyugtató módon arra felelni, ki volt Rehák László az elmúlt ötven esztendő politikai, társadalmi, szellemi életében, milyen felhangú szerepet játszott sorsunk alakításában, mikor és hogyan befolyásolta életünk menetét. Nem a látható élettörténet állomásai alapján lehet és kell megjelölni helyét fél évszázadnyi történelmünkben, hiszen mindenképpen bizonyos, hogy nagy formátumú egyéniség volt tragikus éggel a feje felett és délibábok játékaival a szeme előtt. Nem ellentmondásos a szó hétköznapi életében, de egymásnak ellentmondó pályaszakaszok sorakoznak életsorsában. Gondolkodásának csomópontjait kell kitapogatni még egy „in memoriam” méretű sors-, eszme- és jellemkép megírásakor is, de a búcsúztató írója, bármennyire is ismerni véli, nem tud feladatának eleget tenni. Rehák László életműve e pillanatban ellenáll a vizsgálódásnak, hiszen a korról is véleményt kell mondani, amelyben tevékenykedett, ennek az értelmezése pedig valójában még meg sem kezdődött: a történelmi nagy számvevőszék még nem mutatta fel a számadását!

Azt hittük sokáig, és ebben a hitben Rehák László munkássága is megerősített bennünket, hogy az illúziók kora kezdődött 1945-ben, az építésé. S az építők között ő is ott volt. Azután a dezillúziók évtizedei köszöntöttek be harcokban, vitákba és csalódásokba sodorva valamennyiünket. Az illúziók nagy tételeinek mondott fel a kor: visszavonta ígéreteit, és amikor Rehák László is körülnézett, s felemelte elvárásainak romjai alól fejét, egy más indulatú világban találta magát, amelynek már nem volt szüksége rá, de amelyet maga Rehák László sem vállalt. Az ellenzéki ember eszmei útján láttuk – kezdetben opponálása még mozgalmi belügy volt –, hogy élete utolsó éveiben a klasszikus ellenzéki polgár magatartását mintázza, és immár a másik parton állva kezdje

gyűjteni ismét az illúziókat. Hites ember volt Rehák László, és az illúziók öt évtizedén át a hit metamorfózisában virágoztak ki, illetve rejteztek, hibernálódtak a kedvező társadalmi körülmények kialakulására várva, egyúttal ezek eljövételén szorgalmasan dolgozva.

De könyveit kell felnyitni, ha nem akarjuk Rehák László emberi-eszmei portréját elrajzolni, nagyítani vagy torzítani. Ez a munka pedig nem az emlékezésre, hanem az elemzésre vár. Az elemző pedig még mindig az emberre emlékezés eleven benyomásainak hatása alatt csak hitbéli credóját idézheti egy idézete segítségével. „Az embernek sem az állam, sem a rendszer, sem a politikai párt nem adhat boldogságot. Az ember csupán önmaga teremtheti meg boldogságát.” Ne zavarjon bennünket, hogy Edvard Kardelj mondatáról van szó, hiszen ezt a mondatot Rehák László klasszikusnak minősítette, s „üzene-tében” hitt, akárcsak abban a célkitűzésben, hogy „az adott történelmi pillanat kínálta lehetőségek szerint teremteni olyan feltételeket, amelyek között az ember minél szabadabb lehet egyéni vonatkozásaiban és tevékenységében . . .” Azt találta meg ebben, ami a mulandót túlnőtte eszmei visszhangjában és megfogalmazójában is!

BORI Imre